

sag til trods for, at den tvangsanbringelse, der skal tages stilling til, kan være af langt mere indgribende betydning end mange straffedomme.

Det sociale udvalg består, må man gå ud fra, af personer med de bedste intentioner, motiveret alene af ønsket om at give barnet de bedste udviklingsmuligheder, men selv disse fortræffelige mennesker vil næppe være i stand til på betryggende måde samtidig at varetage anklager- og dommerfunktionerne.

Hvilke muligheder har moderen for at overbevise det sociale udvalg om, at barnet trods alt har bedre muligheder for at udvikle sig harmonisk hos hende end på det børnehjem, hvor man vil anbringe det? Hun kender ikke socialforvaltningens indstilling og det materiale, som udvalget har som grundlag for afgørelsen. Hun møder ganske uforberedt og uden sagkyndig bistand. Naturligvis kan moderen fra tidligere samtaler med socialforvaltningens personale og ved at ransage sin egen samvittighed danne sig en forestilling om begrundelsen for forslaget om tvangsanbringelse. Men hun ved ikke, præcis hvilke forhold udvalget vil anse for relevante, og hun ved ikke, hvilke oplysninger der foreligger for udvalget. Der kan meget vel være momenter, som udvalget anser for væsentlige og endog udslagsgivende, men som moderen ikke skænker en tanke og derfor ikke har anledning til at udtale sig om. Værre endnu: der kan foreligge oplysninger for udvalget, hvis rigtighed moderen ville bestride, hvis hun var bekendt dermed. Udvalget har ingen pligt til at konfrontere moderen med de foreliggende oplysninger. Uden den præcisering af sagen, som følger af retsplejelovens krav til anklageskrift og stævning, uden adgang til kontradiktion, uden forsvarer og uden adskillelse af anklager- og dommerfunktionerne har moderen kun forsvindende ringe muligheder for at undgå, at barnet tvangsanbringes.

Det blev da også resultatet.

Afgørelsen ankes af moderen til den sociale ankestyrelse, og samtidig begærer hun aktindsigt. Denne sidste begæring vil i øvrigt normalt ikke forekomme, fordi adgangen til aktindsigt ikke er almindeligt kendt blandt forældre i denne specielle situation. Det sociale udvalg og socialforvaltningen har ikke henledt moderens opmærksomhed på hendes ret til aktindsigt.

Moderen får nu udleveret et betydeligt antal dokumenter, udtalelser fra børnehjem, psykologer og socialrådgivere, referater af samtaler med pårørende osv., dokumenter, der indeholder dels talrige detaljerede faktiske oplysninger om moderens levned og barnets udvikling, dels psykologers og socialrådgiveres mere subjektive skøn, formodninger og vurderinger.

Oplysningerne kan være korrekte og alligevel misvisende på grund af ordvalget og på grund af udeladelser af andre oplysninger, der ville ændre helhedsindtrykket.

Formodninger og vurderinger ville kunne afkræftes eller svækkes ved et effektivt defensorat for moderen. Men – hvor skal hun tage fat, hvad har udvalget lagt vægt på? Hvad vil ankestyrelsen anse for væsentligt? Igen gør den manglende præcisering af »anklagen« moderens forsvar uhyre vanskeligt. Ankestyrelsen er øjensynligt klar over, at moderen kun har forsvindende ringe mulighed for at forsvare sin ret til barnet. Ankestyrelsen drager konsekvensen: man undlader normalt at indkalde moderen!

Denne sagsbehandling strider imod grundlæggende principper i dansk retspleje. Uvilkårligt kommer man til at tænke på Kafkas »Processen«, hvis hovedperson K. arresteres på ordre fra en dømmende myndighed, hvis eksistens han ikke tidligere har kendt. Forgæves søger K. at få klarhed over anklagens indhold. »Hans forsøg på at komme i forbindelse med domstolens øverste embedsmænd mislykkes.« »... hele hans kamp er en meningsløs skygeboksning mod en uhåndgribelig og utilgængelig overmagt.« »Karakteristisk for denne myndighed er den altgennemtrængende, men usynlige autoritet og en i det ydre ganske venlig indstilling, der synes at skyldes ligegyldighed.« (Citater fra Gunilla og Steffan Bergstens afsnit om Kafka i »Verdenslitteraturhistorie« Bind 10, side 410–11, Politikens Forlag 1973). De administrative instanser i tvangsanbringelsessager vil næppe identificere sig med myndighederne i »Processen«; men mon ikke nogle forældre har følt som K.?

Socialministeriet har som sagt søgt at afhjælpe nogle af bistandslovens iøjnefaldende processuelle mangler i cirkulære nr. 184 af 1. oktober 1975, der ligesom loven betegner den heromhandlede tvangsanbringelse af børn ved eufemismen: »hjelpeforanstaltninger uden samtykke«.